

GHID

2023

LITIGII STRATEGICE DE MEDIU

Ghidul este elaborat cu scopul de a facilita inițierea litigiilor strategice de mediu în vederea protecției dreptului unui număr nelimitat de persoane la un mediu sănătos.

EcoContact

Ghidul "Litigii strategice de mediu" a fost elaborat de către experții Asociației Obștești EcoContact/ autori: Irina Punga - expert legal, Anna Cazacu - consultant juridic, Tatiana Gumene - editare și redactare.

Acest Ghid a fost realizat în cadrul proiectului *Consolidarea măsurilor de adaptare la schimbările climatice în Rezervația Biosferei "Prutul de jos"*, finanțat de Agenția Austriacă pentru Dezvoltare (ADA), cu fonduri ale Cooperării Austrice pentru Dezvoltare (ADC) și implementat de către A. O. EcoContact în parteneriat cu A. O. Centrul de Consultanță Ecologică (CCE) Cahul.

Opiniile exprimate în această lucrare aparțin autorilor și nu angajează responsabilitatea finanțatorului.

A. O. EcoContact, mun. Chișinău, MD2012,

Str. Vlaicu Pârcălab 27/1.

Tel. (+373 22) 99 61 62

www.ecocontact.md

CUPRINS

LISTA ABREVIERILOR.....	4
INTRODUCERE	5
PRINCIPIILE DE BAZĂ PRIVIND PROTECȚIA MEDIULUI	7
DREPTURILE OMULUI LA UN MEDIU SĂNĂȚOS.....	10
LITIGIILE STRATEGICE DE MEDIU	14
CE ESTE UN LITIGIU STRATEGIC?.....	14
CARE SUNT OBIECTIVELE LITIGIILOR STRATEGICE?	16
CARE SUNT ETAPELE PROCEDURALE DE DEZVOLTARE A STRATEGIILOR DE SOLUȚIONARE A LITIGIILOR PRIVIND DREPTURILE OMULUI?.....	17
CE TIPURI DE STRATEGII DE SOLUȚIONARE A LITIGIILOR EXISTĂ?	20
CARE SUNT ASPECTELE CHEIE ÎN ELABORAREA ARGUMENTELOR JURIDICE ÎNTR-UN LITIGIU STRATEGIC?	24
CARE SUNT POTENȚIALELE OBSTACOLE ALE LITIGIILOR STRATEGICE?	25
CARE SUNT BENEFICIILE LITIGIILOR STRATEGICE?.....	26
CARE SUNT ELEMENTELE CRACTERISTICE ALE LITIGIILOR STRATEGICE DE MEDIU?.....	27
CARE ESTE ROLUL LITIGIILOR STRATEGICE DE MEDIU?	28
CÂND SĂ RECURGEM LA LITIGII STRATEGICE ÎN SCOPUL PROTECȚIEI MEDIULUI?	29
CINE SUNT SUBIECȚII IMPLICAȚI ÎN LITIGIILE STRATEGICE DE MEDIU?	30
CUM POT FI IDENTIFICATE LITIGIILE STRATEGICE DE MEDIU?	31
CARE SUNT ASPECTELE CHEIE ÎN PROCESUL DE COLECTARE ȘI PREZENTARE A PROBELOR ÎN LITIGIILE STRATEGICE DE MEDIU?	32
BIBLIOGRAFIE.....	37

LISTA ABREVIERILOR

AO – Asociație obștească

IPM – Inspectoratul pentru Protecția Mediului

OSC – Organizațiile societății civile

CPC – Codul de procedură civilă a Republicii Moldova

INTRODUCERE

Dreptul la un mediu sănătos neprimejdios din punct de vedere ecologic pentru viață și sănătate, precum și la produse alimentare și obiecte de uz casnic inofensive reprezintă un drept fundamental reglementat în Constituția Republicii Moldova¹ dar și în actele normative care reglementează relațiile sociale privind protecția mediului.

Protecția dreptului la un mediu sănătos reprezintă o prerogativă a statului prin instituirea mecanismelor juridice de protecția a acestuia dar și prin instituirea unor norme și limite de desfășurare a activităților economice și influență asupra mediului.

Deseori, aceste norme și limite de influență admisibilă asupra mediului sunt încălcate sau ignorate cauzând astfel un impact semnificativ negativ asupra componentelor de mediu, asupra calității ecosistemelor, precum și a sănătății umane.

Protecția dreptului la un mediu sănătos poate fi realizată individual de către persoana care se consideră lezată în acest drept sau căreia i-a fost cauzat un prejudiciu sănătății și proprietății acesteia. Această modalitate de protecție a drepturilor va avea efect doar pentru o singură persoană, iar impactul acțiunilor de protecție a dreptului va fi unul restrâns.

În situația în care un număr larg de persoane sunt afectate de poluarea mediului și le sunt încălcate drepturile la un mediu sănătos, acestea vor putea să acționeze în mod colectiv pentru a-și proteja drepturile sale. În practică s-a reliefat un mecanism de apărare a dreptului la un mediu sănătos foarte eficient care poate genera efecte pentru un număr nelimitat de persoane și poate influența schimbări sociale, schimbări ale politicilor publice și ale normelor legale.

Activiștii de mediu consideră acest mecanism ca fiind unul eficient pentru a genera schimbări la nivelul politicilor de mediu dar și pentru a genera un nivel înalt de conștientizare asupra necesității de protecție a mediului și respectare a principiilor de desfășurare a activităților prietenoase mediului.

Pentru a genera careva schimbări sociale privind politica de mediu dar și reglementările de protecție a mediului și a dreptului la un mediu sănătos, poate fi utilizat un instrument universal cum ar fi litigiile strategice de mediu.

Litigiile strategice de mediu – sunt acele litigii de interes general care au drept scop protecția mediului și apărarea drepturilor la un mediu sănătos la un număr nelimitat de persoane, având o strategie bine structurată și un scop de a efectua o schimbare pozitivă în sistemul normativ de mediu².

Aceste tipuri de litigii combină aspecte/strategii juridice, politice și de advocacy pentru a

---

¹ Constituția Republicii Moldova, [CRM1/1994 \(legis.md\)](http://legis.md)

² Strategic Litigation Handbook for Myanmar, First Edition, ICJ, 2019, [online], chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.icj.org/wp-content/uploads/2019/09/Myanmar-Strat-Litig-HB-Publications-Report-Thematic-reports-2019-ENG.pdf

promova o cauză la un nivel mult mai larg în societate, evitându-se o rezumare doar la părțile afectate sau la locul unde are loc încălcarea drepturilor omului la un mediu sănătos. Acest Ghid este elaborat cu scopul de a facilita inițierea litigiilor strategice de mediu în vederea protecției dreptului unui număr nelimitat de persoane la un mediu sănătos. Astfel, ghidul conține un șir de aspecte importante cu privire la litigiile strategice de mediu ce urmează a fi luate în considerație la etapa de pre inițiere a acestui proces.

În acest sens, ghidul va juca un rol directoriu pentru toți activiștii de mediu în ceea ce privește alegerea celei mai bune strategii de apărare a drepturilor sale, precum și de participare în procesul decizional și de administrare a resurselor naturale.

Acest Ghid este elaborat în cadrul Proiectul "Consolidare adaptării la schimbările climatice în Rezervația Biosferei Prutul de Jos", finanțat de Agenția Austriacă pentru Dezvoltare, cu fonduri ale Cooperării Austriece pentru Dezvoltare, și implementat de către AO EcoContact în parteneriat cu AO Centrul de Consultanță Ecologică Cahul.

PRINCIPIILE DE BAZĂ PRIVIND PROTECȚIA MEDIULUI

În vederea inițierii unui litigiu strategic este necesar identificarea situației prin care au fost încălcat dreptul la un mediu sănătos, cunoașterea principiilor de protecție a mediului, precum și a normelor legale aferente domeniului mediului.

În acest capitol vor fi descrise principiile de protecție a mediului care au o legătură directă cu strategia de inițiere și desfășurare a unui litigiu strategic. În acest sens, este de menționat că principiile privind protecția mediului sunt idei fundamentale pe care se bazează sistemul juridic de mediu și de desfășurare a activităților prietenoase mediului. În baza acestor principii sunt formulate normele de mediu, contribuind la aplicarea corectă și eficientă a acestora.

Legea nr. 1515/1993 privind protecția mediului înconjurător³, în art. 3, stabilește o serie de principii de bază privind protecția mediului însă principiile relevante inițierii unui litigiu strategic sunt următoarele:

- a) Principiul poluatorul plătește;
- b) Principiul prevenirii poluării;
- c) Principiul utilizării durabile a resurselor naturale;
- d) Principiul accesului liber la justiție în probleme de mediu;
- e)

Principiul poluatorul plătește⁴ – este unul din principiile fundamentale care stă la baza politicilor de mediu. Aplicarea acestui principiu înseamnă că poluatorii suportă costurile poluării provocate, inclusiv costul măsurilor luate pentru prevenirea, combaterea și remedierea poluării. Prin aplicarea principiului, poluatorii sunt încurajați să evite daunele aduse mediului și sunt trași la răspundere pentru poluarea pe care o provoacă. De asemenea, costul remedierii este suportat de poluator, nu de contribuabil.

Un aspect important al acestui principiu este răspunderea pentru mediul înconjurător și anume că poluatorii trebuie să plătească pentru daunele pe care le provoacă mediului, indiferent dacă poluarea care a generat daunele s-a situat sub limitele prevăzute de lege (așa-numita „poluare admisibilă”) sau a fost accidentală.

Astfel, în sens larg, principiul urmărește obligarea poluatorului să suporte costul poluării pe care o provoacă. Aceasta implică antrenarea unui mecanism de responsabilitate pentru daune ecologice, care să acopere toate efectele unei poluări, atât cele produse asupra bunurilor și persoanelor, cât și cele produse asupra mediului ca atare. În acest sens, în plan juridic, se recunoaște dreptul fundamental al omului la un mediu sănătos.

Principiul prevenirii poluării⁵ – este un principiu esențial care a rezultat din conștientizarea, la nivel național și internațional, a faptului că este mai important să se prevină acțiunile de prejudiciere a naturii decât cele de reparare a pagubelor produse,

³Legea nr. 1515/1993 privind protecția mediului înconjurător, [LP1515/1993 \(legis.md\)](#)

⁴ [Special Report 12/2021: The Polluter Pays Principle: Inconsistent application across EU environmental policies and actions \(europa.eu\)](#)

⁵ Mircea Duțu, *Dreptul internațional al mediului*, [online], [Curs 1 \(ueb.ro\)](#)

uneori imposibil de remediat. În acest sens, prevenirea riscurilor și a prejudiciului cauzat mediului implică mai puține costuri decât remedierea ecosistemelor afectate de poluare. Practica în domeniu a demonstrat că cea mai bună strategie de mediu constă în a preveni producerea prejudiciului ecologic de orice fel, mai degrabă decât a încerca să se remedieze efectele acestuia. Prevenirea implică, pe de o parte, evaluarea riscurilor pentru a evita pericolele, iar pe de altă parte, acțiuni bazate pe cunoașterea situației prezente, pentru neproducerea degradării mediului.

În conținutul semnificațiilor sale, principiul presupune atât acțiuni asupra cauzelor care produc poluarea sau degradarea (prin re tehnologizarea ecologică a proceselor de producție), cât și activități de limitare a efectelor distructive sau nocive pentru factorii de mediu.

Totodată, aceste principiu reflectă ideea că este necesar utilizarea celor mai bune tehnici disponibile pentru activitățile care pot produce o influență semnificativă asupra mediului în scopul prevenirii efectelor negative ce s-ar putea produce.

Principiul utilizării durabile a resurselor naturale – aceste principiu urmărește menținerea la un nivel echilibrat și durabil a resurselor naturale regenerabile dar și a celor neregenerabile. În acest sens, principiul semnifică obligația generală de a conserva și proteja mediul, ca și patrimoniu comun al umanității, în scopul menținerii sale, cel puțin în starea în care a fost moștenit și a transmiterii generațiilor viitoare.

Articolul 11 din Legea nr. 1102/1997⁶ cu privire la resursele naturale stabilește că gestiunea resurselor naturale este o activitate de reglementare, evidență și control al însușirii primare a resurselor naturale, utilizării și reproducerii lor. În scopul utilizării durabile a resurselor naturale este necesar de a fi respectate următoarele linii directoare:

- asigurarea unei folosiri durabile care nu duce la degradare acestora;
- susținerea activității orientate spre folosirea rațională a resurselor naturale renovabile și economisirea celor nerenovabile;
- prevenirea efectelor negative ale activității economice asupra resurselor naturale;
- neadmiterea cumulării de funcții ce țin de gestiunea resurselor naturale cu activități de utilizare a acestora în scop de profit;
- folosirea contra plată a resurselor naturale, cu excepția cazurilor de regenerare a lor;
- prioritatea dreptului internațional în domeniul folosirii resurselor naturale trans frontiere.

Observăm că sunt stabilite acele mecanisme pentru implementarea principiului și asigurarea utilizării durabile a resurselor naturale atât pe plan intern cât și pe plat internațional.

Principiul accesului liber la justiție⁷ – este un principiu fundamental care prevede că orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale

---

⁶ [Legea nr. 1102/1997 \(legis.md\)](#)

⁷ [Constituția Republicii Moldova, CRM1/1994 \(legis.md\)](#)

legitime. Nici o lege nu poate îngrădi accesul la justiție.

Acest principiu constituie unul dintre cei trei piloni ai Convenției⁸ privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului din 25.06.1998, ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova Nr. 346 din 07.04.1999, (Convenția de la Aarhus) care stabilește că atunci când o persoană consideră că i s-a încălcat dreptul de acces la informații (de exemplu, cererea de informații a fost ignorată, a fost respinsă ca fiind nefondată sau nu s-a ținut seama de ea în mod adecvat), aceasta trebuie să aibă acces la justiție în condiții adecvate, în temeiul legislației naționale.

De asemenea, se garantează accesul la justiție în cazul în care se încalcă procedura de participare stabilită în Convenție. Accesul la justiție este permis și pentru soluționarea litigiilor legate de acte sau omisiuni ale unor persoane fizice și autorități publice care contravin normelor naționale în materie de mediu.

Totodată, acest principiu este consacrat și în Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225/2003 și Codul Administrativ al Republicii Moldova nr. 116/2018, în baza cărora sunt examinate toate litigiile civile și administrative, inclusiv litigiile strategice.

Analizând esența acestui principiu constatăm că accesul la justiție în probleme de mediu reprezintă un set de garanții care permit membrilor publicului să conteste legalitatea deciziilor, acțiunilor sau omisiunilor autorităților publice din statele membre în fața unei instanțe judecătorești naționale⁹.

Astfel, în baza acestui principiu este stabilit mecanismul de asigurare a realizării obligațiilor și drepturilor stabilite atât de legislația națională cât și de legislația internațională, inclusiv mecanisme de protecției juridice ale persoanelor, ale căror drepturi și obligații au fost lezate.

---

⁸ [HP346/1999 \(legis.md\)](#)

⁹ Mihaela Pascal, Accesul la Justiție în problemele de mediu în Republica Moldova, 2021, [on line], [Pascal M.pdf \(gov.md\)](#)

DREPTURILE OMULUI LA UN MEDIU SĂNĂTOS

Dreptul la un mediu sănătos – este un drept fundamental și prevede expres că fiecare om are dreptul la un mediu înconjurător neprimejdios din punct de vedere ecologic pentru viață și sănătate, precum și la produse alimentare și obiecte de uz casnic inofensive. La fel, statul garantează fiecărui om dreptul la accesul liber și la răspândirea informațiilor veridice privitoare la starea mediului natural, la condițiile de viață și de muncă, la calitatea produselor alimentare și a obiectelor de uz casnic.

Dreptul omului la un mediu sănătos, de fapt, este acel drept general care include mai multe drepturi specifice interdependente între ele:

- Dreptul la condiții de trai și de viață într-un mediu sănătos;
- Dreptul la un aer curat;
- Dreptul la utilizarea resurselor naturale;
- Dreptul la apă potabilă;
- Dreptul de acces la informație privind starea mediului;
- Dreptul de a participa la procesul de luare a deciziilor
- Dreptul de acces la justiției în probleme de mediu

Pentru asigurarea dreptului la un mediu sănătos, sunt necesare asigurarea unor drepturi specifice care au o legătură interdependentă între ele.

Dreptul la aer curat – este un drept care rezidă din dreptul la un mediu sănătos iar statul trebuie să întreprindă măsuri pentru păstrarea purității și ameliorarea calității aerului atmosferic întru evitarea consecințelor nefaste pentru populație și/sau mediul înconjurător.

Prin realizarea acestui drept, se asigură garantarea dreptului la condiții de trai și de viață într-un mediu sănătos și a dreptului la un nivel ridicat de sănătate, neafectat de degradarea mediului. Respectiv, păstrarea unui mediu sănătos și menținerea unui echilibru ecologic este esențial atât pentru protejarea vieții, cât și pentru asigurarea calității ei, un astfel de drept duce la o protecție mult mai largă decât cea care ar putea rezulta doar din dreptul protecției sănătății¹⁰.

Dreptul la utilizarea resurselor naturale – este un drept care rezidă din dreptul la un mediu sănătos iar cetățenii au dreptul să utilizeze rațional bogățiile de orice natură ale subsolului, spațiul aerian, apele și pădurile, resursele naturale în limitele și condițiile stabilite în actele normative de referință.

Potrivit art. 126, alin. (2) al Constituției Republicii Moldova, statul are obligația să asigure

---

¹⁰ Crasnobaev Adrian. *Protecția dreptului fundamental al omului la un mediu înconjurător sănătos. Teză de doctor în drept.* Chișinău, 2015. [On-line]: http://www.cnaa.md/files/theses/2015/22501/adrian_crasnobaev_thesis.pdf

exploatarea rațională a pământului și a celorlalte resurse naturale, în concordanță cu interesele naționale și să asigure refacerea și protecția mediului înconjurător, precum și menținerea echilibrului ecologic și crearea condițiilor pentru creșterea calității vieții.

Pentru realizarea dreptului la utilizarea resurselor naturale, art. 15 din Legea nr. 1102/1997 cu privire la resursele naturale, a instituit un mecanism economic de gestiune a resurselor naturale orientat spre stimularea folosirii economice durabile a resurselor naturale renovabile și economisirii celor nerenovabile.

Dreptul la apă potabilă – dreptul la apă potabilă reprezintă un drept fundamental al omului prin care statul se obligă să asigure fiecărei persoane accesul la apă potabilă și protecția sănătății umane împotriva efectelor nefaste ale contaminării apei potabile.

Dreptul la apă este indispensabil pentru a duce un mod de viață normal. Este o condiție esențială pentru realizarea altor drepturi ale omului. Dreptul la apă permite oricărei persoane să beneficieze de suficientă apă, în condiții de siguranță acceptabile, precum și asigură utilizarea personală și domestică. Dreptul la apă presupune atât libertăți, cât și obligații. Libertățile includ dreptul de a menține accesul la stocul de apă, precum și dreptul cetățeanului de a nu fi deconectat arbitrar sau contaminat în urma aprovizionării cu apă. Prin contrast, obligațiile includ dreptul la un sistem de alimentare cu apă și de gestionare a ei, care oferă egalitatea de șanse pentru consumator să se bucure de dreptul la apă¹¹.

Astfel, art. 4 al Legii apelor nr. 272/2011, stabilește expres dreptul oricărei persoane fizice sau persoane juridice la folosința apei în condiții strict determinate. În acest sens, persoana juridică poate să-și realizeze dreptul de folosință specială asupra apei doar în baza autorizație de mediu pentru folosința specială a apei.

Dreptul la apă este conceput ca o prerogativă a titularului de a avea acces la sursa de apă pentru a satisface necesitățile sale în condițiile în care nu ar pune în pericol viața, sănătatea acestuia sau calitatea mediului, fiind tratat și recunoscut ca un drept al omului ce asigură o viață decentă și fără de care este imposibilă realizarea unor alte drepturi ale omului.¹²

Prin calitatea mediului înconjurător se înțelege starea acestuia la un moment dat rezultată din integrarea tuturor elementelor sale structurale și funcționale capabilă să asigure o ambianță satisfăcătoare multiplelor necesități ale vieții omului.

Convenția de la Aarhus garantează: accesul publicului la informație, dreptul acestuia de a participa la procesul adoptării deciziilor și cel de a apela la justiție în problemele referitoare la mediu.

Dreptul la acces la informație de mediu este reglementat de art. 34 din Constituție, care specifică că dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngărdit iar autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să

---

¹¹ Ion Guceac. *Dreptul la apă – un nou drept fundamental al omului*. [On-line]: <http://akademos.asm.md/files/Dreptul%20la%20apa%20un%20nou%20drept%20fundamental%20al%20omului.pdf>

¹² Crasnobaev Adrian. *Protecția dreptului fundamental al omului la un mediu înconjurător sănătos*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2015. [On-line]: http://www.cnaa.md/files/theses/2015/22501/adrian_crasnobaev_thesis.pdf

asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal.

Dreptul la acces la informație de mediu – reprezintă obligația autorităților statului să prezinte publicului această informație cu privire la starea mediului, și/sau copiile actelor ce conțin sau includ aceasta informație.

Solicitarea și furnizarea informației de mediu se fac în conformitate cu prevederile Legii privind accesul la informație, a Convenției Aarhus și a Regulamentului privind accesul publicului la informația de mediu, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1467/2016.

Autoritățile publice sunt obligate să pună la dispoziția oricărui solicitant, la cererea acestuia, informația privind mediul deținută de ele sau în numele lor, fără justificarea scopului în care această informație a fost cerută. Astfel, Convenția de la Aarhus prevede că autoritățile de stat, ca răspuns la cererea de solicitare de informație, trebuie să prezinte solicitantului această informație și copiile actelor, ce conțin sau includ aceasta informație:

- fără necesitatea de a formula cointeresarea sa;
- în forma solicitată, numai dacă autoritatea de stat nu are motiv de a o prezenta în alta formă, în acest caz trebuie să fie indicat motivul ce ar justifica prezentarea informației astfel; sau informația nu a fost deja prezentată publicului în altă formă.

Informația de mediu disponibilă în instituție urmează a fi pusă la dispoziția solicitantului din momentul în care este disponibilă. În anumite situații dreptul de acces la informație poate fi limitat în vederea respectării drepturilor și reputației altei persoane, protecției securității naționale, ordinii publice, ocrotirii sănătății sau protecției moralei.

Astfel, prin prisma Convenției de la Aarhus, statul urmează să garanteze și să asigure accesul la informație de mediu. În acest sens, Curtea Europeană a drepturilor omului într-un caz examinat a stabilit că emisiile nocive ale uzinei chimice au o incidență directă asupra dreptului la viața privată și de familie protejat prin Convenție și că trebuie stabilit în ce măsură autoritățile naționale au luat măsurile necesare pentru a asigura o protecție efectivă a drepturilor reclamanților de a le fi respectată viața privată și de familie, concluzionând că simplul fapt că o persoană a fost privată de informații esențiale în legătură cu natura și posibilitatea producerii unui risc de accident industrial în mediul său apropiat, poate constitui o violare a dreptului acelei persoane la viața sa privată și de familie.¹³

Dreptul de a participa la procesul de luare a deciziilor de mediu este un drept reglementat de art. 39 din Constituție, care indică că cetățenii au dreptul de a participa la administrarea treburilor publice nemijlocit, precum și prin reprezentanții lor.

Dreptul de participare la luarea deciziilor de mediu – constituie obligația autorităților publice de a asigura participarea publicului la procedurile de elaborare și de adoptare a deciziilor aferente domeniului mediului.

Astfel, statul urmează să depună eforturi pentru a contribui la participarea efectivă a publicului, la pregătirea de către autoritățile de stat a actelor normative care pot exercita o influență considerabilă asupra mediului ambiant. În acest scop se aplică următoarele măsuri:

---

¹³ Petrică Trușcă, Andrada Trușcă Trandafir. Dreptul fundamental al omului la un mediu sănătos în jurisprudența CEDO. [On-line]: <https://rtsa.ro/rtsa/index.php/rtsa/article/viewFile/124/120>

- a) se stabilesc termenele, privind asigurarea participării efective;
- b) proiectele se publică sau se prezintă publicului în alt mod; și
- c) publicului i se oferă posibilitatea de a prezenta observații, avize pe marginea acestor acte.

Asigurarea participării publicului în procesul decizional se efectuează prin următoarele modalități: consultări publice, dezbateri publice, audieri publice, sondaj de opinie, referendum, solicitarea opiniilor experților în domeniu, crearea grupurilor de lucru permanente sau ad-hoc cu participarea reprezentanților societății civile.

Autoritățile publice sunt obligate, să întreprindă măsurile necesare pentru asigurarea posibilităților de participare a cetățenilor, a altor părți interesate la procesul decizional, inclusiv prin: diseminarea informației și a proiectelor de documente supuse consultărilor, recepționarea și examinarea recomandărilor pe marginea proiectelor de documente. Termenul de prezentare a recomandărilor este de 10 zile de la data plasării anunțului privind organizarea consultării publice a documentului.

De asemenea, persoanele interesate pot participa la ședințele publice în limita locurilor disponibile din sala de ședințe și în ordinea prioritara stabilită de persoana care prezidează ședința, luându-se în considerare interesul cetățenilor și al altor părți interesate față de subiectul ședinței publice.

Dreptul de acces la justiției în probleme de mediu este reglementat de art. 20 din Constituție care prevede că orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime și nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție.

Dreptul de acces la justiție în materie de mediu – reprezintă dreptul fiecărei persoane de a contesta deciziile în materie de mediu a autorităților publice dacă acestea au fost adoptate fără respectarea dreptului de acces la informație de mediu și dreptul de participare în procesul decizional în materie de mediu. Orice solicitant care consideră că cererea sa pentru furnizarea unor informații privind mediul a fost respinsă nejustificat, parțial sau în totalitate, a fost ignorată ori rezolvată cu un răspuns necorespunzător din partea unei autorități publice, se poate adresa cu o cerere prealabilă conducătorului respectivei autorități publice sau organului ierarhic superior, solicitând reconsiderarea actelor sau omisiunilor.

LITIGIILE STRATEGICE DE MEDIU

CE ESTE UN LITIGIU STRATEGIC?

În practica internațională s-a conturat un instrument specific de apărare a drepturilor omului, în particular a dreptului la un mediu sănătos, cum sunt litigiile strategice.

Litigiul strategic¹⁴ este un litigiul specific care presupune utilizarea acțiunilor în justiție pentru a determina anumite schimbări sociale, politice sau juridice. Scopul litigiilor strategice nu este acela de a câștiga un caz pentru un anumit client, ci impactul pe care procedura juridică îl poate avea asupra unor interese mai largi. Din acest motiv, litigiile strategice sunt cunoscute și sub denumirea de litigii de impact. Litigiul strategic este un supliment la alte modalități de a produce schimbări; de la lobby și advocacy la organizarea comunității și proteste.

O altă opinie indică că litigiul strategic¹⁵ este identificarea și urmărirea cazurilor juridice ca parte a unei strategii de promovare a drepturilor omului. Se concentrează pe un caz individual pentru a determina o schimbare socială mai amplă. Aceste cazuri stabilesc precedente juridice importante prin expunerea publică a nedreptăților, prin sensibilizarea publicului și prin aducerea de schimbări în legislație, politici și practici. Litigiile strategice pot avea un impact de durată asupra unui număr mare de persoane la nivel național, regional sau internațional.

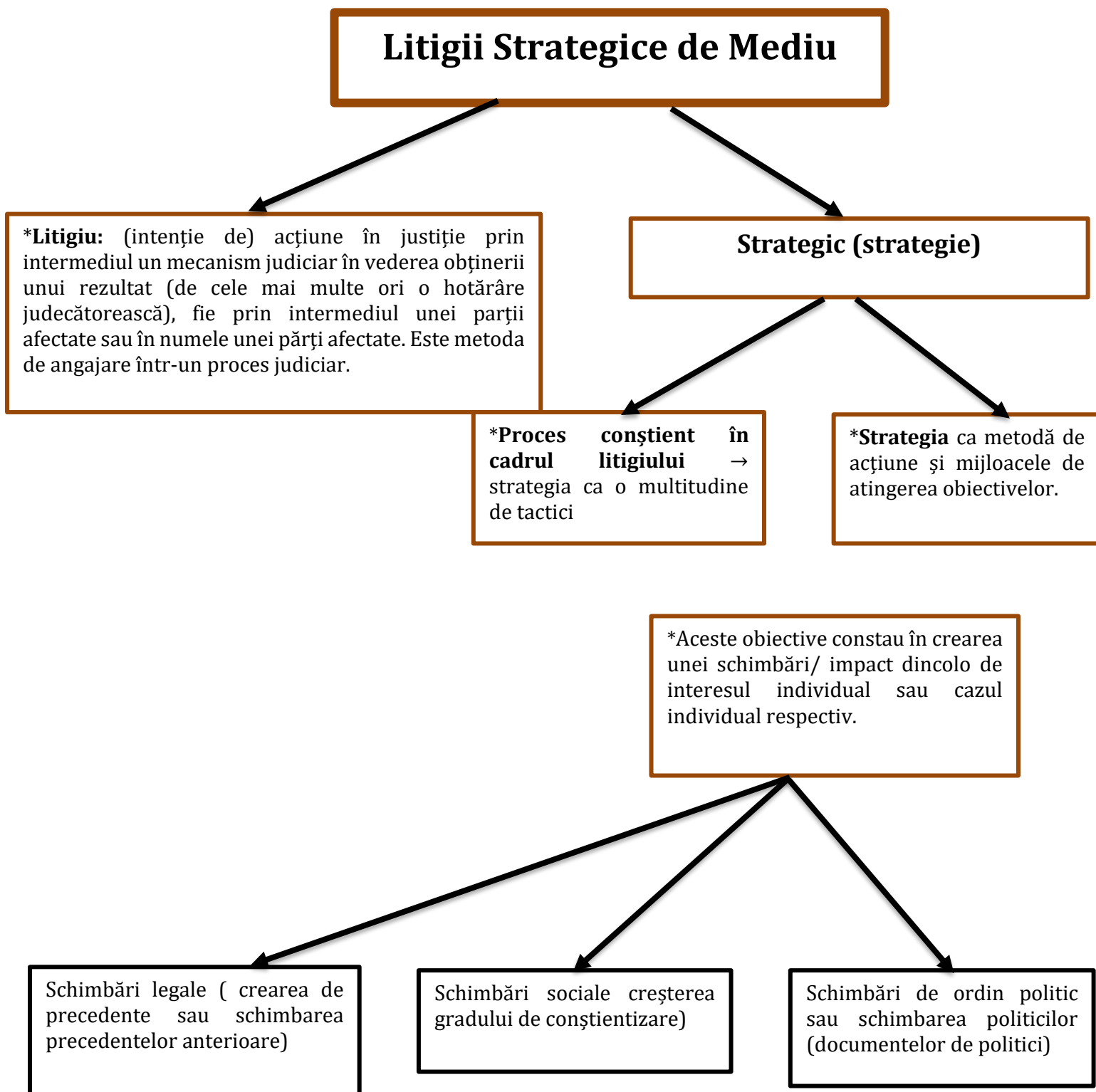
O altă sursă menționează că litigiul strategic¹⁶ este (intenția de) acțiune în justiție prin intermediul unui mecanism judiciar pentru a asigura un rezultat, fie de către o parte afectată, fie în numele unei părți afectate. Acțiunea în justiție este utilizată ca mijloc de atingere a obiectivelor, care constau în crearea unei schimbări (de exemplu, juridice, politice, sociale) dincolo de cazul individual sau de interesul individual. Pentru a realiza această schimbare, anumite alegeri tactice (strategice), bazate pe circumstanțe, sunt făcute de către părțile implicate în proces.

---

¹⁴ *Strategic litigation - PILP (pilpnjcm.nl)*, [on line]

¹⁵ *Strategic Litigation - TRIAL International*, [on line]

¹⁶ *Kris Van Der Pas, Conceptualising strategic litigation | Oñati Socio-Legal Series (iisi.net)*, [on line]

Figura 1 Schema elementelor unui litigiu strategic¹⁷

¹⁷ Kris Van Der Pas, *Conceptualising strategic litigation*, OÑATI SOCIO-LEGAL SERIES, 238715.pdf (ru.nl), [on line]

Condițiile necesare sunt reprezentate cu un asterisc (*). Toate aceste condiții trebuie să fie prezente pentru a clasifica un caz drept litigiu strategic. Tipurile de schimbări care sunt incluse în partea de jos a figurii nu sunt nici condiții necesare, nici suficiente, dar sunt simple exemple ale tipurilor de schimbare.

Prin urmare, deși nu există un concept unic de litigiu strategic, acesta ar putea fi definit ca un tip de intervenție, în care - în căutarea soluționării sau reducerii unei probleme sociale sau structurale - diferite acțiuni (care pot fi judiciare, juridice, mediatice, pedagogice, printre altele) sunt utilizate simultan și strategic pentru a genera un impact material asupra bunăstării și garantării drepturilor comunității într-un mod durabil.

CARE SUNT OBIECTIVELE LITIGIILOR STRATEGICE?

Obiectivele¹⁸ litigiilor strategice reprezintă punctul cheie în baza căruia poate fi construită strategia de desfășurare a acestui tip de litigiu. Acestea pot fi de două tipuri:

- a) **Obiectivele normative ale litigiilor strategice** vizează modificarea, interpretarea și aplicarea prevederilor legale și a documentelor de politici care au un impact negativ. Sub-obiectivele acestor obiective includ:
  1. Modificarea cadrului normativ și de politici: litigiile strategice au ca scop schimbarea legilor și politicilor care pot avea consecințe negative asupra mediului sau a drepturilor omului.
  2. Interpretarea cadrului legal: prin intermediul acestor litigii, se pot obține interpretări noi sau mai favorabile ale legii în scopul protejării mediului sau a drepturilor.
  3. Evidențierea problemelor serioase: litigiile pot scoate în evidență probleme grave, cum ar fi politici sau practici cu efecte negative asupra unui număr semnificativ de persoane, ca parte a unei campanii mai largi pentru schimbare juridică și socială.
  4. Anularea practicilor vicioase și crearea de precedente juridice: litigiile pot duce la anularea unor practici nocive și la stabilirea de precedente juridice care permit altora să își exercite drepturile cu mai multă încredere.
- b) **Obiectivele sociale ale litigiilor strategice** se concentrează pe schimbarea conștiinței sociale cu privire la problemele de mediu și promovarea acțiunilor prietenoase cu mediul, precum și tranziția către o economie verde și protejarea și conservarea ecosistemelor naturale. Aceste obiective includ:
  1. Educația publicului privind protecția mediului: litigiile strategice pot fi folosite pentru a informa și educa publicul cu privire la importanța protejării mediului și a drepturilor omului legate de mediu.
  2. Promovarea activităților și standardelor verzi: prin intermediul acestor litigii, se poate promova adoptarea unor practici și standarde prietenoase cu mediul, atât la nivel individual, cât și la nivel de afaceri sau guvernamental.

---

¹⁸ Strategic Litigation, An Equinet Handbook, Equinet, 2017, [on line]

3. Exercițarea presiunii asupra autorităților: litigiile pot exercita presiune asupra autorităților pentru a lua măsuri necesare de prevenire a poluării mediului și pentru a asigura conformitatea cu legile de mediu.

CARE SUNT ETAPELE PROCEDURALE DE DEZVOLTARE A STRATEGIILOR DE SOLUȚIONARE A LITIGIILOR PRIVIND DREPTURILE OMULUI?

În cazul litigiilor strategice este important adoptarea unei strategii pe marginea acestuia și parcurgerea acesteia în vederea atingerii obiectivelor stabilite. Este important de evidențiat faptul că, inițiatorul urmează să parcurgă câteva etape cheie care ar trebui să fie dezvoltate într-o strategie de soluționare a litigiilor privind drepturile omului¹⁹.

Aceste etape includ: 1) identificarea încălcării/ abuzului care trebuie reparată; 2) stabilirea obiectivului; 3) elaborarea unei strategii juridice; 4) identificarea părților; 5) evaluarea riscurilor și a resurselor; 6) colectarea de probe; 7) elaborarea argumentelor juridice; 8) elaborarea unei strategii de informare; 9) învățarea și dezvoltarea continuă.

1) Identificarea încălcării/ abuzului care trebuie reparat/ă - prioritar inițierii unui litigiu strategic este necesar de a identifica încălcarea care lezează dreptul la un mediu sănătos, circumstanțele acestei situații precum și evaluarea acesteia prin prisma riscurilor și a criteriilor de desfășurare a unui asemenea litigiu. În această situație, este indispensabilă analiza exactă a faptelor și circumstanțelor, deoarece, doar descrierea faptelor de către victimă nu este suficientă. Faptele trebuie să fie întotdeauna verificate în raport cu povestea părții adverse, iar acest lucru ar trebui făcut, de preferință, înainte de inițierea unui litigiu strategic. Mereu există riscul ca faptele să fie distorsionate de experiențele anterioare ale victimei ceea ce indică că percepția sa asupra a ceea ce s-a întâmplat poate fi inexactă sau exagerată²⁰.

2) Stabilirea obiectivului – este unul dintre pașii fundamentali pentru inițierea unui litigiu strategic, deoarece, aceste obiective ghidează modul de alegere a strategiei și a tacticii de desfășurare, precum și beneficiile ce urmează a fi obținute. În acest sens, obiectivul litigiului strategic constituie un punct de reper pe întreaga durată a litigiului, este crucial determinarea obiectivele procesului înainte de depunerea cererii de chemare în judecată. Totodată, inițiatorul ar putea stabili obiective pe termen scurt și obiective pe termen lung. Obiectivele imediate pot fi vizate către o schimbare de politică specifică sau o decizie, în timp ce obiectivele pe termen lung urmăresc să obțină schimbări sociale dacă litigiul reușește să asigure mobilizarea socială. Frecvente obiective imediate ale litigiilor strategice includ recunoașterea judiciară a unui anumit drept, recunoașterea unei încălcări generalizate, o hotărâre care să genereze o soluție specifică, sau o presiune asupra autorităților pentru a pune în aplicare sau a revoca o

---

¹⁹ Gabriela Eslava, Lama Karamé, Maryluz Barragan, Mauricio Albarracín, Strategic litigation manual: From theory to practice, lessons from Columbia and Lebanon, 2021, [on line]

²⁰ Strategic Litigation, An Equinet Handbook, Equinet, 2017, [on line]

anumită măsură sau politică²¹.

- 3) **Elaborarea unei strategii** – reprezintă o importantă etapă după selectare a litigiului strategic. Strategia de desfășurare a procesului urmează să includă tacticile adoptate de către inițiator atât în cadrul instanței de judecată cât și în afara procesului judiciar strategic. Așa cum am descris mai sus, litigiile strategice fiind specifică presupun utilizarea unor metode care ar extinde arealul și impactul litigiului așa cum este: implicarea presei, campanii de sensibilizarea, mobilizarea populației, precum și alte tehnici potrivite pentru circumstanțele cazului. Strategia de desfășurare a litigiului urmează să conțină acțiuni concrete și etapa de desfășurare a acestora în cadrul procesului.
- 4) **Identificarea părților** – un litigiu strategic poate fi inițiat fie de către OSC, activiști de mediu fie la solicitarea unui client/ victimă a încălcării depistate. În aceste tipuri de litigii este necesar ca partea inițiatoare a acestuia să aibă aceleași obiective ca și organizația pentru protecția drepturilor omului și a mediului²². Un litigiu necesită timp, resurse și efort, respectiv este necesar să ne asigurăm că inițiatorii vor avea dorință să meargă până la final, deoarece ar fi regretabil să pierzi un proces din cauza renunțării la acțiune. Este esențial să se selecteze persoane demne de încredere care pot susține cel mai bine cauza și pot atrage sprijinul publicului. În cele din urmă, este esențial să se asigure că persoanele sunt conștiente de obiectivul litigiului strategic și că sunt capabile să se angajeze în acest litigiu, indiferent cazul lor individual²³.
- 5) **Evaluarea riscurilor și a resurselor** – la această etapă urmează a fi evaluate resursele necesar disponibile, precum și potențialele riscuri care pot apărea în legătură cu desfășurarea unui litigiu strategic. Această etapă evidențiază aspecte mai puțin vizibile ale procesului, având în vedere că aceste tipuri de litigii durează un timp mai îndelungat, precum și faptul că implică tactici în afara procesului judiciar. Totodată, reflectarea riscurilor și a resurselor necesare contribuie la asumarea responsabilității atât din partea clientului cât și a OSC care va înainta cererea de chemare în judecată. De asemenea, este necesar să se stabilească dacă beneficiile obținute ca urmare a obținerii unui câștig de cauză justifică posibilele costuri.
- 6) **Colectarea de probe** – reprezintă o etapă foarte importantă care contribuie și asigură atingerea cu succes a obiectivelor stabilite. E necesar să menționăm că art. 117, alin. (1) din CPC²⁴ indică că probele sunt elementele de fapt, dobândite în modul prevăzut de lege, care servesc la constatarea circumstanțelor ce justifică pretențiile și obiectiile părților, precum și altor circumstanțe importante pentru justa soluționare a cauzei.

---

²¹ Gabriela Eslava, Lama Karame, Maryluz Barragan, Mauricio Albarracin, *Strategic litigation manual: From theory to practice, lessons from Columbia and Lebanon*, 2021, [on line]

²² Short Guide – Strategic litigation and its role in promoting and protecting human rights, Advocates for International Development, 2012, [on line]

²³ Gabriela Eslava, Lama Karame, Maryluz Barragan, Mauricio Albarracin, *Strategic litigation manual: From theory to practice, lessons from Columbia and Lebanon*, 2021, [on line]

²⁴ Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, [on line], [CP225/2003 \(legis.md\)](#), [on line];

7) Elaborarea argumentelor juridice – presupune evidențierea tuturor probelor acumulate pentru a analiza circumstanțele și faptele cauzei și a demonstra încălcarea dreptului la un mediu sănătos și divergențele normative care au fost identificate. În cadrul acestei etape sunt desfășurate dezbaterile judiciare și ținute pledoariile în susținerea litigiului strategic și atingerea obiectivelor stabilite. Reprezentantii trebuie să dezvolte faptele, problemele juridice, argumentele, și eficacitatea potențialelor soluțiilor e într-o strategie juridică înainte de litigiu. O strategie juridică trebuie să se concentreze pe analiza de probe sau dovedirea legăturii dintre actele sau omisiunile și responsabilitățile care rezultă din acestea și pe evaluarea pretențiilor legale care ar putea genera soluții reale la problema generală. Tot la această etapă este esențial să fie identificate punctele slabe ale părții adverse și a fi formulate contraargumente înainte de dezbaterile judiciare²⁵.

8) Elaborarea unei strategii de informare – reprezintă unul dintre aspectele definitorii ale unui litigiu strategic, ceea ce presupune atragerea susținerii opiniei publice și exercitarea unei presiuni asupra autorităților pentru a genera schimbările necesare. Pentru o soluționare cu succes a unui caz strategic este importantă o publicitate maximă, care include informarea sistematică a jurnaliștilor și a organismelor guvernamentale cu privire la derularea unui astfel de caz, etapele intermediare, pozițiile părților etc. O astfel de publicitate va promova responsabilitatea judecătorilor și va contribui la diminuarea riscului de imparțialitate sau de corupție a judecătorilor, care vor fi mai responsabili pentru comportamentul și deciziile lor. Importantă pentru public este publicarea hotărârilor judecătorești pozitive, care ajută la insuflarea încrederii în justiție, arată calea spre protecția drepturilor omului și a mediului, oferă motive pentru a cere schimbări în activitățile autorităților publice²⁶.

9) Învățarea și dezvoltarea continuă – după pronunțarea hotărârii de către instanță, este esențial să se evalueze litigiul, atât procesul său cât și obiectul acestuia. Cu toate acestea, este necesar de a evalua și aprecia rezultatul unui proces strategic, precum și schimbările pentru a îmbunătăți strategia pentru viitoarele litigii. Spre deosebire de litigiile clasice, litigiile strategice urmăresc să creeze o structură schimbări structurale și, uneori, schimbări culturale în societate, care sunt dificil de măsurat. Deci, după finalizarea litigiului strategic este primordial reflectarea asupra lecțiilor învățate care pot ajuta la construirea unor cazuri mai puternice în viitor, la cele mai bune practici și la considerațiile privind obstacolele din litigiile viitoare²⁷.

---

²⁵ Gabriela Eslava, Lama Karame, Maryluz Barragan, Mauricio Albarracin, *Strategic litigation manual: From theory to practice, lessons from Columbia and Lebanon*, 2021, [on line];

²⁶ *Strategic Litigation to Protect Environmental Rights and Environment*, ICO "Environment – People – Law" 2021, [on line]

²⁷ Strategic Litigation Toolkit, Digital Freedom Fund, [on line];

CE TIPURI DE STRATEGII DE SOLUȚIONARE A LITIGIILOR EXISTĂ?

Strategiile de soluționare a litigiilor reprezintă setul de acțiuni care pot fi concepute pentru a obține un rezultat cu impact de amploare. Strategiile de soluționare a litigiilor pot fi:

- a. strategia judiciară;
- b. strategia administrativă;
- c. strategia socială;
- d. strategia pedagogică;
- e. strategia mediatică.

Strategiile de soluționare a litigiilor necesită multă creativitate pentru a fi proiectate și puse în aplicare. Strategiile de soluționare a litigiilor nu se exclud reciproc; mai multe pot converge în același caz și pot funcționa simultan sau pot fi puse în aplicare secvențial. Important este să le concepem în așa fel încât să se completeze reciproc. Nu există o formulă unică privind modul de punere în aplicare a strategiilor sau pe care să le selectați. Aceasta va depinde de particularitățile cazului (nevoile juridice, comunitatea, problema juridică, contextul etc.). Astfel, este important să fie aleasă cea mai potrivită abordare pentru fiecare situație. Uneori, se poate folosi o combinație de strategii pentru a atinge obiectivele dorite.

- ***Care sunt particularitățile specifice ale strategiei judiciare de soluționare a litigiilor?***

Strategia judiciară presupune conceperea, construirea și punerea în aplicare a acțiunilor în fața autorităților judiciare naționale sau internaționale (acțiuni în justiție, acțiuni populare, acțiuni în nulitate, intervenții în fața instanțelor de judecată internaționale). Aceste acțiuni sunt orientate:

- să contribuie la construirea unei garanții judiciare efective a drepturilor omului (participare, interes public, garanții individuale);
- să influențeze crearea unui precedent judiciar, adică posibilitatea ca un judecător să se pronunțe pentru prima dată în așa fel încât cazuri similare să fie soluționate în același mod în viitor.

Este important să se țină cont de faptul că realizarea unui litigiu strategic judiciar nu presupune neapărat obținerea unei hotărâri judecătorești favorabile. Cu alte cuvinte, este posibil să se aplice o strategie judiciară care să nu se încheie cu o hotărâre judecătorească, așa cum s-a crezut la momentul conceperii acțiunii, dar care poate contribui cu elemente pozitive la litigiul strategic în general.

- ***Care sunt particularitățile specifice ale strategiei administrative de soluționare a litigiilor?***

Strategia administrativă cuprinde un ansamblu de acțiuni care urmăresc o soluție fără a merge în instanță sau care completează o posibilă strategie judiciară. Strategiile administrative presupune un set de acțiuni orientate:

- să faciliteze dialogul cu autoritățile publice sau de încurajare a participării societății în astfel de dialoguri; să solicite accesul la informații și la îndeplinirea obligațiilor de către autoritățile publice, prin instrumente non judiciare (de ex. medierea, cererea prealabilă, etc);

- să participe la exerciții interinstituționale pentru a face vizibilă o problemă, cum ar fi grupuri de lucru, grupuri de monitorizare, scenarii de participare a societății etc.

Importanța de a avea opțiuni de litigii dincolo de căile judiciare se datorează, în primul rând, faptului că acest tip de strategie nu este întotdeauna adecvat și, în al doilea rând, faptului că nu toate comunitățile sunt dispuse să se alătore la ceea ce presupune o strategie judiciară (costuri, timp, nivel de angajament).

- ***Care sunt particularitățile specifice ale strategiei sociale de soluționare a litigiilor?***

Strategia socială cuprinde un ansamblu de acțiuni care urmăresc să genereze în societate un nivel de conștientizare, de responsabilizare și de asumare a problemelor și nevoilor lor, pornind de la premisa că realizarea de schimbări în societate este fundamentală pentru a materializa schimbări permanente. Aceste acțiuni sunt orientate:

- să genereze un sentiment de apartenență a societății la teritoriul lor, la bunurile lor culturale, la patrimoniul lor etc. și, astfel, să sensibilizeze populația cu privire la necesitatea de a le apăra și de a le proteja; să identifice contextul problemelor și necesitatea de a le rezolva, identificând cea mai bună modalitate de a face acest lucru;
- să sublinieze importanța accesului la informațiile care îi afectează și care le dau posibilitatea de a lua decizii strategice (acces real și efectiv la informații și justiție);
- să faciliteze conștientizarea necesității de a-și însuși propriile probleme și de a identifica modalități de a le depăși, fără a se baza pe o terță parte; să treacă de la a se considera victime la a se considera subiecți ai drepturilor individuale/colective.

- ***Care sunt particularitățile specifice ale strategiei pedagogice de soluționare a litigiilor?***

Strategia pedagogică cuprinde un ansamblu de acțiuni care urmăresc să ofere educație în domeniul drepturilor omului. Această strategie pornește de la baza că accesul la justiție începe cu cunoașterea drepturilor omului și abilitarea cu privire la modul de a le revendica. Aceste acțiuni sunt orientate:

- să formeze comunități în materie de drepturi (formare, ateliere de lucru);
- să lucreze în mod colaborativ, participativ și constructiv ca o comunitate pentru a identifica problemele și a recunoaște posibilele soluții.

- ***Care sunt particularitățile specifice ale strategiei mediatice de soluționare a litigiilor?***

Una dintre caracteristicile distincte ale litigiilor strategice constă în faptul că acestea au ca scop mobilizarea sprijinului publicului pentru a exercita presiuni asupra factorilor de decizie politici, cu scopul de a genera o schimbare socială sistemică. Pentru a obține sprijinul public, este esențială dezvoltarea unei strategii solide de sensibilizare și a unei campanii de advocacy.

O strategie eficientă de sensibilizare ar trebui să includă următoarele elemente:

- Stabilirea clară a obiectivelor acțiunilor de sensibilizare;

- Identificarea publicului țintă, adică a persoanelor care pot transmite mesajul cel mai eficient, precum și a canalelor de comunicare potrivite pentru a ajunge la acestea;
- Elaborarea unui mesaj coerent și persuasiv, care să transmită eficient mesajul și să mobilizeze sprijinul publicului.

a) Definirea obiectivelor acțiunilor de sensibilizare

O strategie de sensibilizare are două obiective principale: să educe publicul cu privire la litigiile strategice și să promoveze schimbări instituționale. Pentru a educa publicul într-un mod eficient, comunicarea ar trebui să furnizeze informații despre problema pe care litigiul încearcă să o rezolve, despre părțile responsabile pentru această problemă, principalele argumente prezentate în litigiu și schimbările dorite din partea instanțelor de judecată. Creșterea nivelului de conștientizare cu privire la litigiu nu se limitează doar la prezentarea informațiilor. Este, de asemenea, esențial să se faciliteze o nouă înțelegere a problemei sociale și să se introducă soluții inovatoare pentru publicul țintă.

Pentru a atinge cel de-al doilea obiectiv, promovarea schimbării instituționale, strategia ar trebui să ofere exemple concrete despre modul în care publicul poate sprijini cazul și cauza. De exemplu, eforturile de sensibilizare pot sugera acțiuni simple, cum ar fi susținerea cauzei în cadrul dezbaterilor publice sau participarea la mobilizările publice. De asemenea, pot oferi recomandări mai complexe, cum ar fi exercitarea presiunii asupra judecătorilor și/sau factorilor de decizie politici pentru a soluționa problema în cauză.

b) Identificarea publicului țintă și a canalelor de comunicare

Pe lângă stabilirea clară a obiectivelor pentru comunicare, este crucial să se identifice publicul țintă, cine poate să ajungă la acest public în mod eficient și prin ce canale de comunicare poate fi contactat cu ușurință. O strategie de sensibilizare poate implica diferite audiențe, iar printre cele mai comune se numără mass-media și publicul larg.

Este esențial să atragem atenția mass-mediei și a publicului larg cu privire la o problemă specifică. Astfel de aliați externi pot deveni resurse valoroase pentru litigii. Deși implicarea mass-mediei în cauzele privind drepturile omului poate fi dificilă în mod tradițional, construirea unei descrieri puternice a cazului și contactarea jurnaliștilor în fazele incipiente ale soluționării litigiului facilitează acoperirea mediatică. O acoperire mediatică pozitivă poate consolida sprijinul public pentru litigiu și pentru cauza reprezentată, ceea ce este deosebit de important în cazul subiectelor controversate.

Audiențele pot include, de asemenea, grupuri strategice, cum ar fi studenții la drept, judecătorii, comentatorii publici și grupurile sociale care pot genera dezbateri publice puternice și sprijin pentru cauză. Aceasta poate contribui la mobilizarea sprijinului public.

După identificarea publicului-țintă, este important să se determine cine poate ajunge la acești receptori în cel mai eficient mod posibil și cum trebuie să fie adaptat mesajul pentru fiecare audiență în parte. De asemenea, este esențial să se identifice canalele de comunicare potrivite pentru fiecare mesaj și momentul potrivit pentru a transmite mesajul și campania. În cazul în care o singură campanie nu este suficientă pentru a viza toate audiențele și a mobiliza sprijinul publicului, s-ar putea să fie necesară inițierea unor campanii suplimentare și adaptate.

c) Particularitățile de elaborare a mesajului

Ultimul pas în elaborarea unei strategii de sensibilizare constă în dezvoltarea unui mesaj clar care să fie utilizat în materialele de comunicare. Mesajele pot varia în funcție de scopul specific al campaniei de sensibilizare.

Mesajele pot fi pur informative, concentrându-se pe prezentarea faptelor unui litigiu strategic, precum încălcările drepturilor omului implicate. Alternativ, mesajul poate fi mai complex, având ca obiectiv schimbarea percepțiilor eronate cu privire la o problemă frecvent înțeleasă greșit, și, în acest fel, promovarea schimbării sau avansarea politicii publice. De exemplu, în cazurile care implică drepturile migranților fără documente de identitate, poate fi crucial să se dezvolte materiale de comunicare care să contracareze miturile xenofobe, cum ar fi ideea comună că un număr crescut de migranți duce la creșterea criminalității. Prin demontarea acestor mituri, organizațiile pot câștiga sprijinul publicului pentru litigii, așa cum a făcut în mod constant Dejusticia în cazurile sale privind dreptul la sănătate pentru migranții fără documente în Columbia.

Este important de remarcat faptul că poate fi necesar să se dezvolte două versiuni ale aceluiași mesaj: una care să fie ușor de înțeles pentru mass-media și publicul larg și o alta care să conțină elementele tehnice și juridice care explică de ce o anumită schimbare este necesară. Această abordare asigură că mesajul este potrivit pentru diverse audiențe și că poate fi comunicat în mod eficient prin intermediul canalelor corespunzătoare de comunicare.

d) Particularitățile strategiilor de sensibilizare a publicului în funcție de popularitatea cazurilor de litigii strategice

Este adevărat că popularitatea unui caz de litigiu strategic poate varia semnificativ în funcție de părțile implicate și de drepturile în cauză, iar acest lucru poate influența semnificativ strategiile de informare și comunicare adoptate. Adaptarea strategiei la particularitățile fiecărui caz este esențială pentru a maximiza impactul și sprijinul publicului.

Pentru cazurile populare, în care există un sprijin semnificativ din partea publicului sau unde drepturile implicate sunt recunoscute și susținute în mod larg, strategiile de sensibilizare pot viza publicul larg. Aceste strategii pot include mobilizarea oamenilor pentru a se implica în cauză prin semnarea petițiilor, trimiterea de scrisori către membrii parlamentului, organizarea de proteste și demonstrații, sau crearea și distribuirea de materiale video explicative. Acest tip de strategie se concentrează pe implicarea și mobilizarea cetățenilor pentru a susține cauza.

În cazurile mai puțin populare, în care există o rezistență sau dezinteres din partea publicului, este important să se adopte strategii de sensibilizare care să vizeze legitimitatea cazului și să schimbe discursul de la unul moral la unul bazat pe drepturi. Aceasta poate implica menținerea strategiei de sensibilizare în cadrul discursului juridic și concentrarea pe informarea și educarea actorilor juridici, cum ar fi avocați, judecători și alte părți interesate oficiale. Strategiile pot include explicarea procesului juridic, promovarea unor argumente juridice solide și organizarea de conferințe și dezbateri pentru a susține cauza în rândul comunității juridice.

În concluzie, adaptarea strategiei de sensibilizare la specificul fiecărui caz este esențială pentru a atinge obiectivele propuse în litigii strategice și pentru a obține sprijinul publicului și al actorilor cheie.

CARE SUNT ASPECTELE CHEIE ÎN ELABORAREA ARGUMENTELOR JURIDICE ÎNTR-UN LITIGIU STRATEGIC?

Elaborarea argumentelor juridice este un aspect crucial al pregătirii pentru litigiu și necesită o abordare meticuloasă și bine gândită. Iată câteva recomandări pentru elaborarea argumentelor juridice într-o strategie juridică:

Identificarea aspectelor procedurale și de fond: în primul rând, avocații trebuie să identifice cu atenție aspectele procedurale și de fond ale cazului. Aceasta înseamnă să se determine dacă problema este una pe care judecătorul este autorizat să o rezolve (competența) și să se analizeze aspectele de fond legate de cauză, cum ar fi încălcarea unui drept și prejudiciul cauzat.

Cercetare juridică: este crucial să se efectueze o cercetare juridică exhaustivă pentru a susține argumentele. Aceasta implică utilizarea multiplelor surse de drept, inclusiv legi, precedente judiciare, norme juridice internaționale și jurisprudență relevantă. Este important să se evalueze în mod critic relevanța acestor surse pentru cazul specific și să se argumenteze cum se aplică în mod corespunzător la situația în discuție.

Contraargumente: nu trebuie să se subestimeze importanța contraargumentelor. Este important să se identifice și să se abordeze în mod onest contraargumentele care pot fi aduse de către cealaltă parte sau de către instanță. Aceasta poate implica anticiparea și pregătirea răspunsurilor la aceste contraargumente înainte de litigiu.

Argumente politice: în anumite cazuri, aspectele politice pot juca un rol semnificativ. Avocații trebuie să ia în considerare argumentele politice și să exploreze modul în care acestea pot influența cazul. Uneori, argumentele politice pot fi utilizate pentru a susține argumentele juridice sau pentru a obține sprijin suplimentar pentru cauză.

Coerență și logică: argumentele juridice trebuie să fie coerente și logice. Acestea ar trebui să urmeze o structură clară, cu premise bine definite și concluzii care derivă logic din premise. Folosirea argumentelor coerente sporește credibilitatea cazului.

Documentare adecvată: este esențial să se documenteze adecvat fiecare argument juridic. Acest lucru înseamnă să se prezinte dovezi, precedente și norme juridice relevante în susținerea fiecărui punct. Documentarea corectă poate consolida argumentele și poate face mai ușor pentru instanță să le înțeleagă și să le susțină.

Revizuire și îmbunătățire continuă: argumentele juridice trebuie să fie supuse unei revizui și îmbunătățiri continue pe măsură ce se adună mai multe informații și pe măsură ce evoluează cazul. Avocații ar trebui să fie deschiși să-și ajusteze strategia pe măsură ce se dezvoltă cazul.

În concluzie, elaborarea argumentelor juridice necesită o abordare metodică și bine documentată, în care se iau în considerare aspectele procedurale și de fond, se efectuează o cercetare juridică exhaustivă, se evaluează contraargumentele și se construiesc argumente logice și coerente. Aceasta este o parte esențială a strategiei juridice în litigiile

strategice.

Sursele și strategiile de construire a argumentelor juridice

În pregătirea cazului în litigiile strategice privind drepturile omului pot fi utilizate diferite surse și strategii de construire a argumentelor juridice, dintre care menționăm:

Legile și istoricul legislativ: investigarea legilor aplicabile și a istoricului lor legislativ este esențială pentru a înțelege baza legală a cazului și pentru a argumenta în mod convingător interpretarea sau aplicarea acestora. Istoricul legislativ poate dezvălui intenția legislatorului, care poate fi folosită pentru a susține o anumită interpretare a legii. Cu toate acestea, trebuie să se fie conștienți de faptul că nu toți judecătorii pot lua în considerare istoricul legislativ ca fiind convingător, așa că este important să se echilibreze argumentele cu alte surse de autoritate.

Precedentul judiciar: utilizarea precedentelor din jurisprudența aplicabilă este crucială, deoarece acestea oferă orientări din cazuri similare. Având în vedere dacă un precedent este obligatoriu sau persuasiv este important pentru a stabili cât de convingătoare pot fi argumentele bazate pe acele precedente. În plus, conștiința cu privire la obligația etică de a prezenta precedentul nefavorabil poate influența strategia de argumentare.

Norme de drept internațional: dacă cazul implică drepturile omului, utilizarea instrumentelor internaționale privind drepturile omului și a jurisprudenței internaționale poate susține argumentele referitoare la normele naționale. Cercetarea și trimiterea la instanțele și organizațiile internaționale pot ajuta la interpretarea și extinderea domeniului de aplicare a drepturilor omului.

Contraargumente: identificarea și abordarea contraargumentelor este esențială pentru a consolida argumentele proprii și pentru a preveni vulnerabilități în caz. Anticiparea argumentelor adversarului și dezvoltarea unor răspunsuri solide poate consolida poziția cazului.

Argumente de politică: deși argumentele de politică nu sunt decisive în deciziile judiciare, ele pot contribui la convingerea judecătorilor în privința interesului public și pot aduce o perspectivă mai amplă asupra cazului. Acestea pot fi deosebit de utile în cazurile în care argumentele juridice sunt limitate sau există un precedent limitat.

În general, construirea argumentelor juridice în litigiile strategice implică un proces riguros de cercetare, analiză și elaborare a unor argumente solide și convingătoare. Faptul că litigiile strategice vizează adesea schimbări structurale și culturale în societate face necesară utilizarea unei game variate de surse și strategii pentru a susține cu cauza cu succes.

CARE SUNT POTENȚIALELE OBSTACOLE ALE LITIGIILOR STRATEGICE?

La inițierea unor litigii strategice este necesar de a evalua toate riscurile aferente în vederea atingerii obiectivelor stabilite, deoarece, strategia neadecvată de selectare și desfășurare a unui litigiu strategic poate genera unele consecințe în defavoarea

inițiatorului, cum ar fi²⁸:

Este important să se țină cont de anumite considerații și potențiale obstacole în cadrul litigiilor strategice:

1. **Costuri financiare semnificative:** litigiile strategice pot fi costisitoare și pot implica cheltuieli semnificative pentru avocați, experți și alte resurse. Aceasta poate pune presiune asupra părților implicate, în special asupra organizațiilor sau indivizilor cu resurse financiare limitate.
2. **Nesiguranța rezultatului:** datorită incertitudinii procesului legal, nu există o garanție că un caz de litigiu strategic va avea un rezultat pozitiv pentru solicitant. Rezultatul poate depinde de factori precum judecători, probe și argumente juridice.
3. **Publicitate negativă în caz de eșec:** un caz nereușit într-o acțiune de litigiu strategic poate atrage publicitate negativă, care poate afecta reputația organizației sau a solicitantului. Acest lucru poate fi problematic, mai ales în cazul în care se dorește sprijinul public pentru cauza respectivă.
4. **Criterii de selecție rigide:** procesul de selecție a cazurilor pentru litigiile strategice poate crea impresia că acestea nu sunt adecvate pentru toate situațiile. Alegerea cazurilor potrivite este crucială pentru succesul unei acțiuni de litigiu strategic, dar acest lucru poate limita accesul unor persoane sau organizații la acest instrument.

Pentru a aborda aceste obstacole, este important să se stabilească obiective clare și să se adapteze strategia pe parcursul procesului de litigiu, în funcție de evoluția circumstanțelor. Este, de asemenea, esențial să se planifice atent resursele financiare și să se ia în considerare riscurile implicate înainte de a iniția o acțiune de litigiu strategic. Un avocat specializat în domeniul litigiilor strategice poate ajuta la dezvoltarea unei strategii și tactici adecvate pentru atingerea obiectivelor dorite.

CARE SUNT BENEFICIILE LITIGIILOR STRATEGICE?

Beneficiile evidente ale litigiilor strategice includ:

- Schimbări în opinia publică: aceste litigii pot influența opinia publică în favoarea protecției mediului și a drepturilor omului legate de mediu.
- Schimbări în legislație și aplicarea legii: ele pot determina modificări în legislația existentă și o mai bună aplicare a legilor de mediu.
- Schimbări în practica juridică la nivel național: litigiile strategice pot influența practica juridică la nivel național, promovând respectarea normelor de mediu.
- Interes public: ele servesc interesului public, protejând mediul și drepturile omului în detrimentul intereselor private.
- Impact pe termen lung asupra sistemului: Litigiile pot avea un impact semnificativ și durabil asupra sistemului juridic și al politicii de mediu.

---

²⁸ Short Guide – Strategic litigation and its role in promoting and protecting human rights, Advocates for International Development, 2012, [on line]

•
Aceste beneficii subliniază importanța litigiilor strategice în promovarea schimbărilor pozitive în societate și în protejarea mediului și a drepturilor omului legate de mediu.

CARE SUNT ELEMENTELE CRACTERISTICE ALE LITIGIILOR STRATEGICE DE MEDIU?

Litigiile strategice de mediu sunt un tip special de litigii care se concentrează pe protecția mediului și a drepturilor omului în contextul problemelor de mediu. Acestea au anumite trăsături distincte:

- a) **Scopul strategic:** trăsătura principală a litigiilor strategice de mediu este scopul lor strategic. Ele nu urmăresc doar obținerea unei soluții pentru un caz specific, ci vizează obținerea unui rezultat cu impact de amploare. Acesta poate include schimbări legislative, politici sau schimbări la nivel structural care pot preveni problemele de mediu în viitor.
- b) **Reprezentarea intereselor publice și colective:** litigiile strategice de mediu adesea reprezintă interese publice sau colective, cum ar fi comunitățile afectate de poluare sau organizațiile de mediu. Ele pot acționa în numele unui grup mai larg și pot viza protejarea drepturilor colective la un mediu sănătos.
- c) **Sensibilizare și educație:** litigiile strategice de mediu includ adesea eforturi de sensibilizare și educație cu privire la problemele de mediu. Ele pot folosi litigiul ca instrument pentru a informa publicul și pentru a crește conștientizarea cu privire la impactul activităților de mediu.
- d) **Relevanță publică și mediatică:** litigiile strategice de mediu atrag adesea atenția mass-mediei și a publicului datorită naturii lor strategice și impactului potențial asupra mediului și a comunităților. Ele devin astfel subiecte de discuție în societate și pot influența opinia publică.
- e) **Complexitate juridică și științifică:** litigiile strategice de mediu implică adesea chestiuni juridice și științifice complexe. Ele pot necesita implicarea experților în domeniul mediului și potrivirea unei strategii juridice în funcție de cazul specific.
- f) **Costuri și resurse semnificative:** deoarece vizează obținerea unui impact de amploare, litigiile strategice de mediu pot implica costuri și resurse semnificative. Acestea pot include costuri legale, costuri de expertiză și resurse financiare pentru a susține cazul.
- g) **Luptă îndelungată:** litigiile strategice de mediu pot fi o luptă îndelungată. Ele pot dura ani sau chiar decenii și pot implica multiple etape, inclusiv apeluri și procese repetate.
- h) **Colaborare și rețele:** pentru a obține succes în litigii strategice de mediu, pot fi necesare eforturi de colaborare și formarea de rețele cu organizații de mediu, avocați specializați și comunități afectate.

- i) **Impact pe termen lung:** scopul final al litigiilor strategice de mediu este de a obține un impact pe termen lung asupra protecției mediului și a drepturilor omului. Ele pot contribui la schimbări semnificative în politicile și practicile de mediu.

Aceste trăsături fac din litigiile strategice de mediu un instrument important pentru protejarea mediului și promovarea responsabilității corporative în domeniul mediului. Ele pot avea un impact durabil asupra societății și a modului în care se gestionează problemele de mediu.

Un exemplu de litigiu strategic de mediu este cauza Eco-Tiras contra Republicii Moldova care a obținut modificarea prevederilor legale cu privire la accesul la informație, precum și practica autorităților publice în acest domeniu.

Studiu de caz "Eco-TIRAS" c. Republicii Moldova (ACC/C/2017/147 Republica Moldova /UNECE)

La 9 iulie 2017, organizația non-guvernamentală de mediu "Eco-TIRAS" Asociația Internațională a Păstrătorilor de Râuri (comunicantul) a depus o comunicare la Comitetul de Conformitate în temeiul Convenției de la Aarhus, în care a pretins că Republica Moldova nu și-a respectat obligațiile care îi revin în temeiul Convenției în ceea ce privește accesul la informații privind informațiile hidrometeorologice. În special, autorul comunicării a susținut că RM nu a respectat art. 3 alin. (1) și (2), art. 4 alin. (8) și art. 5 alin. (2) lit. (b) punctul (ii) din convenție în ceea ce privește cadrul de reglementare pentru costurile percepute pentru furnizarea anumitor informații hidrometeorologice și din cauza faptului că nu a oferit acces la informațiile deținute de Serviciul Hidrometeorologic de Stat într-un mod care să fie în conformitate cu cerințele convenției.

În rezultatul examinării, Comitetul de Conformitate a constatat următoarele aspecte: (a) Prin stabilirea și menținerea unui tarif care nu respectă cerința de a se asigura că orice taxă pentru furnizarea de informații nu depășește o sumă rezonabilă, RM nu respectă articolul 4 alin. (8) din convenție; (b) Prin faptul că nu stabilește și nu menține un cadru clar, transparent și coerent de punere în aplicare a articolului 4 alin. (8) din convenție, RM nu respectă articolul 3 alin. (1) din convenție.

CARE ESTE ROLUL LITIGIILOR STRATEGICE DE MEDIU?

Rolul litigiilor strategice de mediu este esențial în protejarea mediului înconjurător și în promovarea durabilității în societate. Aceste litigii joacă un rol cheie în mai multe aspecte importante:

Apărarea mediului: litigiile strategice de mediu au ca obiectiv principal protejarea și conservarea mediului înconjurător. Ele vizează prevenirea sau remedierea activităților care ar putea cauza daune grave și ireparabile ecosistemelor, resurselor naturale și biodiversității.

Responsabilitatea corporativă: litigiile obligă companiile și industria să fie mai responsabile în ceea ce privește impactul lor asupra mediului. Ele pot determina companiile să respecte mai strict legile de mediu și să adopte practici mai ecologice.

Consolidarea politicii de mediu: prin intermediul litigiilor, se pot obține hotărâri judecătorești și acorduri care pot contribui la dezvoltarea și consolidarea politicii de mediu la nivel local, național și internațional. Acestea pot conduce la adoptarea unor măsuri legislative și reglementări mai stricte în domeniul protecției mediului.

Conservarea resurselor naturale: litigiile pot contribui la conservarea resurselor naturale valoroase, cum ar fi pădurile, habitatele naturale și resursele de apă, prin oprirea exploatării ilegale sau distructive.

Sensibilizarea publicului: litigiile strategice de mediu atrag atenția publicului și a mass-mediei asupra problemelor de mediu și asupra impactului activităților industriale asupra comunităților și ecosistemelor. Acestea pot educa și sensibiliza oamenii cu privire la importanța protejării mediului.

Promovarea justiției sociale: litigiile pot juca un rol în promovarea justiției sociale prin protejarea comunităților marginalizate și a celor afectate de poluare sau exploatare incorectă a resurselor naturale.

Crearea de precedente juridice: prin intermediul litigiilor strategice de mediu, se pot stabili precedente juridice care influențează modul în care se interpretează și se aplică legea în viitor în ceea ce privește dreptul de mediu și responsabilitatea corporativă.

Contribuția la dezvoltarea durabilă: litigiile pot contribui la promovarea dezvoltării durabile prin prevenirea activităților care ar putea afecta negativ resursele naturale și bunăstarea viitoarelor generații.

În ansamblu, litigiile strategice de mediu reprezintă un instrument important în lupta pentru protecția mediului și pentru asigurarea unui echilibru între dezvoltare și conservarea resurselor naturale. Ele pot avea un impact semnificativ asupra politicii, responsabilității corporative și a atitudinii publice față de mediu.

CÂND SĂ RECURGEM LA LITIGII STRATEGICE ÎN SCOPUL PROTECȚIEI MEDIULUI?

Recurgerea la litigii strategice în scopul protejării mediului și a drepturilor individuale sau colective este o decizie importantă și trebuie luată în considerare cu atenție. Iată când ar putea fi potrivit să recurgem la litigii strategice:

- **Când drepturile sunt încălcate:** dacă drepturile individuale sau colective sunt încălcate, iar alte mijloace de rezolvare a conflictului nu au avut succes sau nu sunt disponibile, litigiile strategice pot fi o opțiune pentru a căuta repararea sau remedierea încălcărilor.
- **Când există o problemă sistemică sau structurală:** litigiile strategice pot fi potrivite atunci când problemele nu sunt izolate, ci au un caracter sistemic sau structural. Ele pot contribui la aducerea schimbărilor pe termen lung și la soluționarea problemelor la nivel mai larg.

- **Când există dovezi solide:** pentru a avea succes într-un litigiu, este esențial să existe dovezi solide care să susțină cazul vizat. Este important să se efectueze cercetări și să se strângă toate informațiile relevante înainte de a recurge la litigii.
- **Când există sprijin comunitar sau de la organizații:** în multe cazuri, este util să existe sprijinul comunității afectate sau al organizațiilor neguvernamentale care se preocupă de problema respectivă. Acest sprijin poate oferi resurse și sprijin logistic pentru litigiu.
- **Când există o oportunitate strategică:** evaluarea contextului și a oportunităților este importantă. Litigiile strategice pot fi potrivite atunci când există o oportunitate strategică de a influența politica sau de a obține un rezultat pozitiv în instanță.
- **Când nu există alternative eficiente:** litigiile strategice ar trebui să fie o opțiune atunci când nu există alternative eficiente sau când negocierile sau alte mijloace de rezolvare a conflictului au eșuat.
- **Când se vizează un scop mai larg:** litigiile strategice pot fi folosite pentru a obține un rezultat cu impact de amploare, cum ar fi schimbarea legii, promovarea drepturilor omului sau protejarea mediului la nivel mai larg.

Înainte de a recurge la litigii strategice, este recomandabil să fie evaluate cu atenție riscurile și beneficiile implicate.

CINE SUNT SUBIECȚII IMPLICAȚI ÎN LITIGIILE STRATEGICE DE MEDIU?

Este esențial să înțelegem cine sunt subiecții implicați în litigiile strategice de mediu și care este rolul lor în aceste procese juridice. Iată o prezentare mai detaliată a acestui aspect:

Părțile care inițiază acțiunile legale (părțile reclamante):

- **Organizațiile neguvernamentale (ONG-uri) de mediu:** ONG-urile de mediu sunt, de obicei, protagoniștii principali în litigiile strategice de mediu. Ele acționează în numele interesului public sau al mediului înconjurător și dispun de resurse și experiență pentru a demara și susține cazurile juridice. Aceste ONG-uri pot aborda probleme precum conservarea biodiversității, combaterea poluării, protecția resurselor naturale și promovarea dezvoltării durabile.
- **Grupurile de cetățeni:** litigiile strategice de mediu pot implica, de asemenea, grupuri de cetățeni interesați care acționează în calitate de părți reclamante. Aceste grupuri pot reprezenta comunități locale afectate de probleme de mediu sau pot fi formate din cetățeni preocupați de o anumită problemă de mediu.
- **Activiștii de mediu (apărătorii de mediu):** activiștii individuali sau grupurile de activiști pot juca un rol important în inițierea și promovarea litigiilor strategice de mediu. Aceștia pot atrage atenția publică asupra chestiunilor de mediu și pot contribui la mobilizarea sprijinului pentru cauzele lor.

Părțile vizate de acțiunile legale (părțile pârâte):

- **Guvernele:** guvernele, la nivel local, național sau internațional, pot fi implicate ca părți pârâte în litigiile strategice de mediu. Acest lucru se poate datora nerespectării legilor de mediu, implementării ineficiente a politicilor sau luării deciziilor cu un impact negativ asupra mediului.
- **Comaniile:** în special, companiile din industrii cu impact asupra mediului pot fi părți pârâte în litigiile strategice de mediu. Ele pot fi acuzate de poluare, tăiere ilegală a pădurilor, gestionare necorespunzătoare a deșeurilor sau de alte practici care dăunează mediului.
- **Autoritățile locale:** În unele situații, autoritățile locale pot fi implicate în litigiile strategice de mediu, de exemplu, dacă permit construcția în zone ecologic sensibile sau nu respectă reglementările privind gestionarea deșeurilor.

În linii generale, părțile reclamante încearcă să demonstreze în instanță că părțile pârâte au încălcat legile de mediu sau au luat decizii cu un impact negativ asupra mediului și că acțiunile legale sunt necesare pentru a remedia aceste probleme și pentru a proteja interesul public și mediul înconjurător. Litigiile strategice de mediu pot implica diverse proceduri legale, precum strângerea de probe, depunerea de plângeri, audieri și procese judiciare pentru a determina dacă acuzațiile aduse de părțile reclamante sunt justificate sau nu.

CUM POT FI IDENTIFICATE LITIGIILE STRATEGICE DE MEDIU?

Identificarea litigiilor strategice de mediu poate necesita o evaluare atentă a situației și a contextului specific, dar există câteva metode și criterii care pot fi folosite pentru a le identifica:

- **Identificarea problemelor de mediu majore:** în primul rând este necesar de a identifica problemele de mediu majore din regiune sau comunitate. Acestea pot include defrișările ilegale, poluarea apei sau aerului, distrugerea habitatelor naturale, schimbările climatice, exploatarea resurselor naturale și altele.
- **Cercetarea și colectarea informațiilor:** se efectuează cercetări și se colectează informații despre cazurile sau incidentele care se referă la problemele de mediu identificate. Acest lucru poate implica consultarea rapoartelor de mediu, documentelor guvernamentale, articolelor de știri și discuții cu membrii comunității sau cu organizații de mediu locale.
- **Evaluarea impactului:** se evaluează impactul problemelor de mediu asupra comunităților, a ecosistemelor și a drepturilor omului. Când impactul este semnificativ și încalcă drepturile sau normele legale, poate exista un caz potențial pentru o litigiu strategic.
- **Consultarea cu experți legali:** se consultă avocați specializați în dreptul mediului sau drepturile omului pentru a evalua dacă există temeuri legale solide pentru un litigiu. Acești experți pot ajuta în evaluarea fezabilității și perspectivei de succes a unui caz.
- **Discuții cu comunitatea și organizațiile locale:** se implică comunitatea afectată și organizațiile locale de mediu în procesul de identificare a cazurilor potențiale.

Aceste părți interesate pot oferi informații valoroase și sprijin în identificarea și pregătirea litigiilor strategice de mediu.

- **Analiza obiectivelor strategice:** se stabilesc obiectivele strategice pe care se doresc a fi atinse prin litigiu. Dacă se vizează schimbări legislative sau politice, trebuie să se țină cont de acest lucru în identificarea cazurilor potențiale.
- **Evaluarea resurselor disponibile:** se analizează resursele disponibile pentru a susține un litigiu strategic de mediu, inclusiv resursele financiare, sprijinul comunității și accesul la experți legali.
- **Consultări cu organizațiile neguvernamentale și experți de mediu:** se implică organizații de mediu, avocați și experți în dreptul mediului în procesul de identificare a litigiilor strategice de mediu. Aceștia pot oferi sfaturi și sprijin în analiza și selectarea cazurilor potențiale.
- **Evaluarea consecințelor și riscurilor:** înainte de a avansa cu un litigiu strategic de mediu, trebuie să se evalueze cu atenție consecințele și riscurile implicate, inclusiv costurile, durata procesului și impactul asupra comunității și a mediului.

Identificarea litigiilor strategice de mediu necesită un efort colaborativ și o analiză riguroasă pentru a asigura că se aleg cazurile care au cel mai mare potențial de a contribui la protejarea mediului și a drepturilor omului.

CARE SUNT ASPECTELE CHEIE ÎN PROCESUL DE COLECTARE ȘI PREZENTARE A PROBELOR ÎN LITIGIILE STRATEGICE DE MEDIU?

Probele reprezintă elemente esențiale în cadrul unui proces judiciar și constituie factorii care determină soarta unui litigiu. În cazul unui litigiu strategic de mediu, este necesar colectarea probelor la momentul potrivit, în special, la momentul încălcării dreptului la un mediu sănătos sau a săvârșirii acțiunii de poluare a mediului sau în perioada imediat următoare. Aceste aspecte vor permite, inițiatorilor unui litigiu strategic să obțină probe veridice și concludente care să reflecte exact acțiunea de poluare a mediului și încălcarea dreptului la un mediu sănătos.

Probele trebuie să încerce să dovedească existența unor elemente a încălcărilor sistemice ale drepturilor omului pentru a demonstra că circumstanțele în care se află reclamantul nu reprezintă un incident izolat²⁹.

Categoria de mijloace de probă depinde, în mare măsură, de natura litigiului: unele cazuri strategice necesită o mulțime de probe serioase, în timp ce altele au un număr limitat de probe. Litigiile necesită în egală măsură colectarea și strângerea de fapte și probe. Descoperirea probelor, documentarea încălcărilor, și angajarea cu persoanele sau comunitățile afectate este un alt mod în care un caz poate fi folosit pentru a atinge obiectivele strategice³⁰.

Unul dintre principalele elemente de probă care pot dovedi poziția unui reclamant într-un caz sunt scrisorile oficiale, documentele, deciziile autorităților publice. Astfel de dovezi

---

²⁹ Gabriela Eslava, Lama Karame, Maryluz Barragan, Mauricio Albarracin, *Strategic litigation manual: From theory to practice, lessons from Columbia and Lebanon*, 2021, [on line];

³⁰ *Strategic Litigation Toolkit*, Digital Freedom Fund, [on line];

pot fi obținute în mod legal prin depunerea unei cereri de informații sau prin accesarea unor astfel de documente pe site-urile web ale autorităților publice respective. Primirea unor astfel de probe depinde în mare măsură de formularea clară și corectă a întrebărilor. Atunci când se obțin dovezi în acest mod, este important să se țină cont de faptul că este stabilit un termen de șase luni pentru a acționa în justiție la instanța administrativă pentru protecția drepturilor, libertăților și intereselor unei persoane, care, dacă nu se specifică altfel, se calculează din ziua în care o persoană a aflat sau trebuia să afle despre încălcarea drepturilor, libertăților și intereselor sale.

Probele importante în cazurile de poluare a mediului sunt rezultatele analizelor de laborator a apei, aerului, solului și alimentelor. Aceste analize sunt efectuate la laboratoare acreditate care pot fi de stat sau private. Urmează a fi luate în considerație aspecte precum că unele laboratoare nu pot testa tot spectrul de poluanți, ceea ce poate duce la tergiversarea desfășurării litigiului strategic. Destul de des este necesar implicarea unui expert într-un caz, prin urmare, reprezentantul ar trebui să găsească în prealabil un astfel de expert pentru ca acesta să răspundă la întrebările care pot apărea în instanță cu privire la obiectul litigiului strategic³¹.

Obținerea și prezentarea adecvată a probelor în litigiile privind protecția mediului poate fi o provocare semnificativă, dar este esențială pentru a susține cazul și pentru a demonstra încălcările drepturilor omului la un mediu sănătos la nivel sistemic. Iată câteva considerații suplimentare legate de obținerea și prezentarea probelor în astfel de cazuri:

Acces la informații: adesea, guvernele sau entitățile private pot refuza să furnizeze informațiile necesare pentru susținerea cazului. În astfel de situații, organizațiile sau avocații pot utiliza mecanismele legale și procedurile de dezvăluire pentru a obține acces la informații. Acest lucru poate implica depunerea de cereri oficiale de informații sau utilizarea legilor privind libertatea de informație.

Evidența expertizei: utilizarea experților în diverse domenii poate fi crucială pentru a susține cazul. Acești experți pot oferi expertiză științifică, tehnică sau profesională pentru a demonstra legătura de cauzalitate sau impactul încălcărilor drepturilor omului. Alegerea experților potriviți și prezentarea convingătoare a argumentelor lor sunt importante.

Rapoarte și documente: organizațiile de drepturile omului și alte organizații neguvernamentale pot aduna și publica rapoarte și documente care conțin dovezi cu privire la încălcările drepturilor omului. Acestea pot fi utilizate ca probe în litigii pentru a susține argumentele.

Mărturii și documente de arhivă: în cazul în care încălcările drepturilor omului au fost martorizate de indivizi sau documentate în arhive, aceste mărturii și documente pot servi ca probe importante. Păstrarea și autentificarea corespunzătoare a acestor mărturii și documente sunt esențiale.

Cercetarea științifică și științele sociale: utilizarea cercetării științifice și a cercetării în domeniile științelor sociale, economie, sănătate publică și ecologie poate susține argumentele privind impactul și amploarea încălcărilor drepturilor omului. Acest tip de cercetare poate ajuta la demonstrarea legăturii de cauzalitate și a necesității remedierii.

---

³¹³¹ *Strategic Litigation to Protect Environmental Rights and Environment, ICO "Environment – People – Law" 2021, [on line]*

Colaborarea cu experți internaționali: în cazurile complexe sau care implică încălcări la nivel global, colaborarea cu experți internaționali sau organizații internaționale de drepturile omului poate aduce experiență și resurse suplimentare pentru obținerea probelor.

În final, obținerea și prezentarea adecvată a probelor necesită o planificare și o pregătire atentă. Avocații și organizațiile trebuie să fie gata să abordeze provocările specifice ale fiecărui caz și să utilizeze o gamă variată de resurse și strategii pentru a susține cu succes cazurile privind drepturile omului.

CARE SUNT MODALITĂȚILE DE EVALUAREA ȘI APRECIERE A REZULTATELOR LITIGIILOR STRATEGICE DE MEDIU?

Evaluarea eficacității litigiilor strategice este un proces complex, dar esențial pentru a înțelege impactul și pentru a îmbunătăți strategiile pentru viitoarele litigii. Aici sunt câteva modalități prin care organizațiile pot evalua și aprecia rezultatele unui litigiu strategic, ținând cont de indicatorii menționați:

1. **Decizia Curții:** primul indicator important este hotărârea judecătorului. O decizie pozitivă poate fi un indicator al succesului. Cu toate acestea, trebuie analizată atent și decizia pentru a înțelege motivele care stau la baza acesteia și dacă aceasta coincide cu argumentele inițiale din cererile reclamantului.
2. **Argumentația acceptată:** este important să se analizeze argumentația judecătorului în hotărârea sa și să se determine în ce măsură acesta a acceptat sau respins argumentele prezentate. Acest lucru poate dezvălui slăbiciuni în strategia juridică sau poate indica o victorie parțială.
3. **Creșterea gradului de sensibilizare a publicului:** litigiile strategice pot viza și generarea de sprijin public pentru cauză. Monitorizarea nivelului de discuții publice și participarea publicului la apelul la acțiune pot oferi indicii cu privire la impactul litigiului în societate.
4. **Îndeplinirea ordinelor de către autorități:** un indicator crucial pentru succesul unui litigiu este dacă autoritățile obligate să pună în aplicare hotărârea judecătorească o fac cu adevărat. Supravegherea cetățenilor poate juca un rol esențial în asigurarea respectării efective a hotărârii și în monitorizarea punerii în aplicare.
5. **Percepția de satisfacție:** este important să se ia în considerare percepția de satisfacție a părților interesate direct implicate în litigiu. Înțelegerea nivelului de satisfacție și a obiectivelor atinse poate oferi informații valoroase pentru evaluare.

Este important de remarcat că impactul litigiilor strategice de mediu poate varia în funcție de caz și de contextul specific. De asemenea, este posibil ca impactul să nu fie imediat sau să fie dificil de măsurat în termeni cantitativi. Prin urmare, evaluarea litigiilor strategice de mediu poate fi un proces complex și pe termen lung.

De asemenea, este important să se înțeleagă că litigiile strategice de mediu pot avea un

impact mai mare asupra schimbărilor structurale și culturale în societate decât asupra schimbărilor imediate și vizibile. Prin urmare, evaluarea succesului ar trebui să aibă în vedere aceste aspecte pe termen lung și să nu se limiteze la rezultatele imediate.

CARE SUNT MODALITĂȚILE DE FINANȚARE A LITIGIILOR STRATEGICE DE MEDIU?

Finanțarea litigiilor strategice de mediu este un aspect crucial pentru organizațiile neguvernamentale de mediu, grupurile de cetățeni și alte entități care se angajează în astfel de procese costisitoare. Există mai multe modalități de finanțare a litigiilor strategice de mediu:

Donații și contribuții voluntare: organizațiile neguvernamentale și grupurile de cetățeni pot obține finanțare de la persoane fizice sau companii care susțin cauza lor. Aceste donații pot fi recurente sau ocazionale și pot proveni de la membri, susținători sau din campanii de strângere de fonduri.

Granturi: diverse fundații, organizații non-profit și guverne pot acorda granturi pentru a sprijini litigiile strategice de mediu. Aceste granturi pot fi destinate unui anumit caz sau pot susține activitățile generale ale organizației de mediu.

Finanțare colectivă (crowdfunding): organizațiile și grupurile pot utiliza platforme de crowdfunding pentru a strânge fonduri de la o gamă largă de susținători online. Acesta este un mod eficient de a implica publicul larg în susținerea unei cauze.

Finanțare legală: unele organizații oferă asistență legală gratuită sau la cost redus pentru litigiile strategice de mediu. Acest tip de sprijin poate ajuta la reducerea cheltuielilor legale.

Finanțarea combinată: de multe ori, litigiile strategice de mediu sunt finanțate printr-o combinație de surse, inclusiv donații private, granturi publice și private, precum și finanțarea colectivă. Astfel, se poate asigura un flux de finanțare stabil și variat.

Acorduri de onorarii de avocat: unele cazuri de litigii strategice de mediu sunt câștigate cu succes și pot atrage acorduri de onorarii de avocat (contingency fee arrangements). Acestea presupun că avocații vor primi o parte din compensația sau daunele acordate în cazul câștigării procesului.

Parteneriate cu alte organizații: colaborarea cu alte organizații de mediu sau aliate poate aduce resurse financiare suplimentare pentru litigii strategice de mediu. Aceste parteneriate pot include împărțirea costurilor și a resurselor.

Finanțare publică: în unele țări, guvernele pot acorda finanțare directă sau indirectă pentru organizațiile de mediu care se implică în litigii strategice.

Este important de menționat că litigiile strategice de mediu pot fi costisitoare și complexe, iar obținerea finanțării adecvate poate fi o provocare. De aceea, organizarea și gestionarea eficientă a resurselor financiare este esențială pentru succesul acestor cauze. De asemenea, transparența în utilizarea fondurilor și raportarea corectă către donatori sunt aspecte cruciale pentru menținerea încrederii și sprijinului publicului și al finanțatorilor.

CARE SUNT POTENȚIALELE RISCURI AFERENTE LITIGIILOR STRATEGICE DE MEDIU?

Inițierea și desfășurarea unui litigiu strategic de mediu implică anumite riscuri aferente acestei activități atât pentru reprezentanți cât și pentru clienții acestora. În cele mai multe situații oponentii în litigiile strategice de mediu dețin influență fie financiară, politică sau socială. Astfel, reprezentanții în litigiile strategice de mediu se pot confrunta cu: atac la integritatea personală, amenințări, avertismente și ultimatumuri, hărțuire psihologică, mită și extorcare, hărțuire sexuală, ridiculizarea sexualității, calomnie, acuzații și campanii de defăimare, expresii de ură, segregare și izolare, bazate pe stigmatizare, violarea vieții private și a relațiilor personale, atacuri și hărțuirea membrilor familiei și comunității.

Înțelegerea riscului - fie că este unul fizic, psihologic, reputațional, financiar sau juridic - este important pentru a asigura succesul și longevitatea unui litigiu strategic, precum și sănătatea și bunăstare a echipei și a clienților³².

Scopul comun al acestor mijloace este de a intimida activiștii de mediu și/sau reprezentanții lor, de a-i distra de la un caz strategic, de a le suprima spiritul civic, de a-i falimenta financiar și, astfel, să oprească dezbaterile publice cu privire la acest subiect important din punct de vedere social și de mediu³³.

Pentru a evita riscurile și amenințările aferente acestei activități pentru reprezentanții litigiilor strategice se recomandă stabilirea unor căi directe de acțiune în cazul în care se ivesc astfel de riscuri. În această situație pot fi utilizate următoarele tipuri de acțiuni:

- mediatizarea cât mai largă a tuturor tipurilor de riscuri și amenințări cu care se confruntă reprezentanții litigiilor strategice;
- elaborarea și implementarea diferitelor protocoale de acțiune care să includă răspunsuri la diferite tipuri de atacuri a securității persoanelor, a informațiilor, a documentelor și a facilităților;
- clasificarea măsurilor de securitate și protecție inclusiv a informației și datelor cu caracter personal;
- menținerea unui comportament adecvat, chiar și atunci când există provocări și situații neplăcute;
- desfășurarea activităților în colectiv, astfel se diminuează riscul de a fi amenințat/atacat;
- apelarea serviciilor de urgență atunci când vă simțiți atacat sau intimidat.

---

³² *Strategic Litigation Toolkit, Digital Freedom Fund, [on line];*

³³ *Strategic Litigation to Protect Environmental Rights and Environment, ICO "Environment – People – Law" 2021, [on line]*

BIBLIOGRAFIE

1. Constituția Republicii Moldova
2. Convenției privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului din 25.06.1998, ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova Nr. 346 din 07.04.1999
3. Codul de procedură civilă a Republicii Moldova
4. Legea privind protecția mediului
5. Legea cu privire la resursele naturale
6. Strategic Litigation Handbook for Myanmar, First Edition, ICJ, 2019, [online], chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.icj.org/wp-content/uploads/2019/09/Myanmar-Strat-Litig-HB-Publications-Report-Thematic-reports-2019-ENG.pdf
7. Special Report 12/2021: The Polluter Pays Principle: Inconsistent application across EU environmental policies and actions (europa.eu)
8. Mircea Duțu, Dreptul internațional al mediului, [online], Curs 1 (ueb.ro)
9. Mihaela Pascal, Accesul la Justiție în problemele de mediu în Republica Moldova, 2021, [on line], Pascal M.pdf (gov.md)
10. Crasnobaev Adrian. Protecția dreptului fundamental al omului la un mediu înconjurător sănătos. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2015. [On-line]: http://www.cnaa.md/files/theses/2015/22501/adrian_crasnobaev_thesis.pdf
11. Ion Guceac. Dreptul la apă – un nou drept fundamental al omului. [On-line]: <http://akademos.asm.md/files/Dreptul%20la%20apa%20un%20nou%20drept%20fundamental%20al%20omului.pdf>
12. Petrică Trușcă, Andrada Trușcă Trandafir. Dreptul fundamental al omului la un mediu sănătos în jurisprudența CEDO. [On-line]: <https://rtsa.ro/rtsa/index.php/rtsa/article/viewFile/124/120>
13. Strategic litigation - PILP (pilpnjcm.nl), [on line]
14. Strategic Litigation - TRIAL International, [on line]
15. Kris Van Der Pas, Conceptualising strategic litigation | Oñati Socio-Legal Series (iisj.net), [on line]
16. Strategic Litigation, An Equinet Handbook, Equinet, 2017, [on line]
17. Strategic Litigation to Protect Environmental Rights and Environment, ICO “Environment – People – Law” 2021, [on line]
18. Short Guide – Strategic litigation and its role in promoting and protecting human rights, Advocates for International Development, 2012, [on line]
19. Strategic Litigation Handbook for Myanmar, First Edition, 2019, ICJ, [on line]
20. Gabriela Eslava, Lama Karame, Maryluz Barragan, Mauricio Albarracin, Strategic litigation manual: From theory to practice, lessons from Columbia and Lebanon, 2021, [on line]
21. Strategic Litigation Toolkit, Digital Freedom Fund, [on line]